

Fontys

Onderweg naar het nieuwe leren raakte het onderwijs zoek

De invoering van een nieuwe onderwijsmethode bij hogeschool Fontys heeft een felle richtingsstrijd ontketend. De sfeer is zo gepolariseerd geraakt, dat kritische docenten vertrekken. 'Er wordt gevloekt en getierd, er is zoveel stress.'

Door **Mark Misérus** en **Irene de Zwaan** Foto's **Harry Cock**

Toen docent Alexander van Dam in september 2020 het splinternieuwe gebouw van de ict-opleiding van Fontys in Eindhoven binnenstapte, moest hij even slikken. De trap biedt er uitzicht op een met licht overgoten open leerruimte, waar zo'n 150 studenten in groepjes aan hun opdrachten werken. Het doet denken aan een kantoor van een hippe start-up: met planten, memoborden en comfortabele stoelen.

De ruimte vormt een groot contrast met de rustige, afgesloten klaslokalen waar Van Dam de afgelopen vijf jaar kleine groepen studenten heeft onderwezen in software engineering. In het nieuwe gebouw werd hij geacht studenten te begeleiden in een kakofonie van geluid. Voor Van Dam (41) een schrikbeeld: door zijn add (attention deficit disorder) is hij snel afgeleid en raakt hij gemakkelijk overprikkeld.

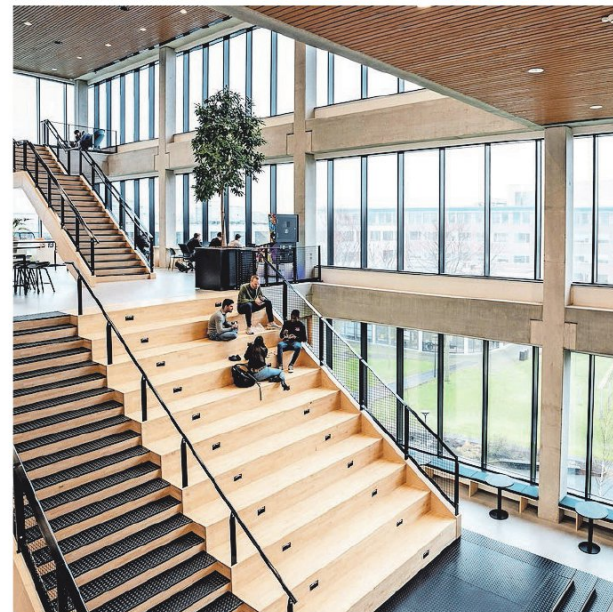
Toch moest hij eraan geloven. De nieuwe inrichting op de ict-opleiding maakte deel uit van High Impact Learning that Lasts (HILL), een nieuwe onderwijsmethode die binnen Fontys breed wordt toegepast.

Met 46 duizend studenten en 24 opleidingsinstellingen is Fontys de op een na grootste hogeschool in Nederland, met vestigingen in de zuidelijke helft van het land. Samen bestrijken ze een breed palet aan studies: van pedagogiek tot theologie en journalistiek, en van ict en bedrijfskunde tot verpleegkunde.

HILL komt erop neer dat de student aan zet is. Studenten zijn niet langer passieve toehoorders in de collegebanken (de standaard hoorcolleges zijn afgeschaft), maar werken samen aan het oplossen van urgente maatschappelijke vraagstukken. Dit gebeurt aan de hand van opdrachten uit de 'echte' beroepspraktijk. Docenten begeleiden de studenten in hun zoektocht naar antwoorden, maar niet door voortdurend uitleg te geven. Ze springen bij als de student daar zelf behoefte aan heeft. Hun nieuwe rol heet daarom 'docent-coach'.

Nets als voor Van Dam is de invoering van HILL voor meer docenten een onaangename omkering van hun werkcultuur. Het gebeurt vaker dat docenten en studenten moeten wennen aan een nieuwe onderwijsmethode, maar meestal blijft de onmin binnenskamers. Bij Fontys heeft de invoering van HILL geleid tot een felle richtingsstrijd, die sinds het najaar openlijk wordt gevoerd.

Docenten bevechten elkaar met geperde opiniestukken en reacties op *Bron*, het nieuwsplatform van de hogeschool. Kritische docenten hebben de school gedesillusioneerd verlaten, sommige zitten thuis met een burn-out. Hoeveel dat er precies zijn is moeilijk in beeld te krijgen,

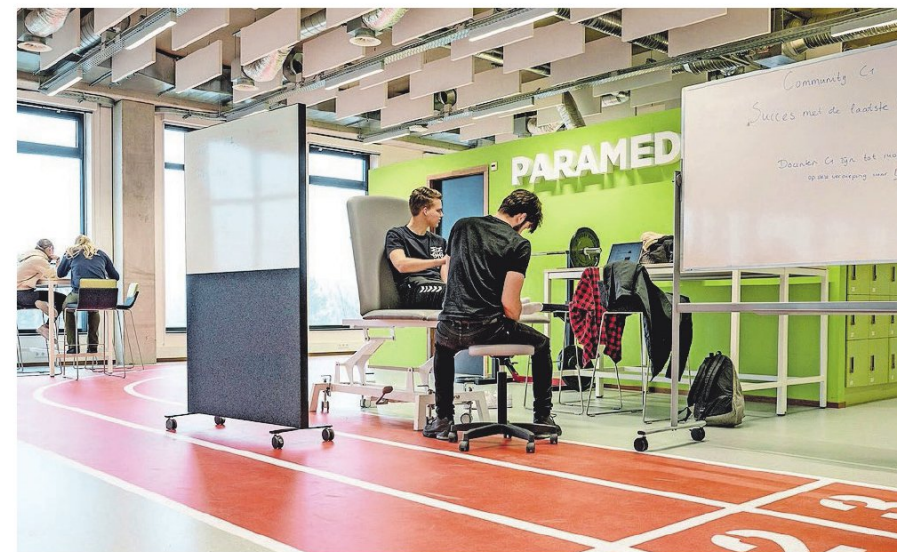

maar tien (oud-)docenten die *de Volkskrant* sprak, zagen allemaal een 'opvallend groot verloop' bij hun opleiding.

Gevloekt en getierd

Op de kleinschalige lerarenopleiding in Venlo vertrokken zes van de acht docenten vrijwel gelijktijdig, aldus een van hen. 'We waren een vrij nieuw team. We hadden behoefte aan duidelijkheid, maar in plaats daarvan mochten we het onderwijs inrichten zoals wij dachten dat dat het beste zou werken. Daar werd ik heel onzeker van, want wie zegt dat wat ik doe goed is?'

Het open interieur van de ict-opleiding van Fontys in Eindhoven doet denken aan het kantoor van een hippe start-up. Docenten zeggen de rust van kleine lokalen te missen.

Hoewel Fontys stelt dat de docenten om 'totaal verschillende redenen' zijn vertrokken, is het volgens deze docent zonneklaar dat het grote verloop ontstond doordat HILL niet aansloot bij de visie van het team.

Het viel ook Theo Dersjant, die studenten journalistiek twintig jaar het vak leerde, op dat na de invoering van HILL de ene na de andere collega ziek thuis kwam te zitten. 'Elke verandering doet pijn, maar wat er nu bij Fontys gebeurt is heel ernstig. Er wordt gevloekt en getierd. Er is zo veel stress.' Afgelopen zomer besloot Dersjant vervroegd met pensioen te gaan.

De waardering van studenten voor de rechtenopleiding in Den Bosch nam na de invoering van HILL flink af, bleek uit de onafhankelijke Keuzegids hbo. De opleiding kelderde in 2022 van de tweede naar de twaalfde plaats. Gerdjan Kipping, die meer dan tien jaar met veel plezier op de Juridische Hogeschool (JHS) werkte en onlangs opstapte vanwege de manier waarop het 'in hoog tempo doorgedrukte' HILL-

onderwijs moest worden uitgevoerd, schreef er een emotionele brief over aan het bestuur. 'De JHS', concludeerde hij, 'is een slecht functionerende top-down-organisatie geworden waar het onderwijs in kwalitatief opzicht aanmerkelijk is verslechterd.'

Sommige docenten werden in een persoonlijk gesprek of per mail door hun leidinggevende verzocht kritiek binnenskamers te houden en de sfeer niet negatief te beïnvloeden. *De Volkskrant* heeft een aantal van deze mails ingezien.

Het gevolg is dat docenten zich niet (meer) vrij voelen om zich over HILL uit te spreken. Ook niet tegen collega's die wél positief zijn over de nieuwe onderwijsmethode. 'Want dan word je meteen weggezet als iemand die polariseert of aan stemmingmakerij doet', zegt een docent. Sommigen spreken van een angstcultuur.

Ic-docent Alexander van Dam vindt het jammer dat een inhoudelijk gesprek over HILL niet meer mogelijk is. 'Dan beland je al snel in een wij-zij-discussie.' Eind 2021 meldde hij

zich ziek met een burn-out. De open leerruimte, 'waar alle stemmen binnenkamen', was hem teveel geworden. 'Het idee is dat je met en van elkaar leert. Maar ik had geen zicht meer op wie waarmee bezig was. Waar haal ik de tijd en energie vandaan om dat van honderdvijftig studenten te weten?'

Innovatief onderwijs

Het gedachtegoed van HILL past binnen de trend van de '21st century skills'-beweging, die sinds begin deze eeuw in opkomst is. De focus ligt daarbij niet langer op het overdragen van

kennis, maar op het ontwikkelen van vaardigheden, zoals zelfstandig kunnen werken en een kritisch denkvermogen. In het Google-tijdperk, luidt de gedachte, is het belangrijker te leren hoe je aan bepaalde kennis komt dan feiten te stampen die vaak snel weer worden vergeten.

Basis- en middelbare scholen experimenteerden de afgelopen twee decennia veelvuldig met een vrijere invulling van het lesprogramma. In het hoger onderwijs voerden onder meer de Hanzehogeschool, Avans, de Erasmus Universiteit en de Universiteit Maastricht 'innovatief onderwijs' door, volgens vergelijkbare principes. Fontys staat dus niet alleen in het verlangen met de tijd mee te gaan.

Maar hoe wenselijk zijn al die onderwijsvernieuwingen? De Onderwijsinspectie waarschuwt scholen al jaren terughoudend te zijn en alleen concepten door te voeren die bewezen effectief zijn. Het gevaar bestaat namelijk dat de onderwijskwaliteit, die in Nederland al jaren tanende is, verder onder druk komt te staan.

Een wetenschappelijke onderbouwing voor het nieuwe leren ontbreekt grotendeels, stelde de commissie-Dijsselbloem vijftien jaar geleden al vast. De commissie, die namens het parlement een aantal belangrijke onderwijsvernieuwingen sinds de jaren negentig onderzocht, raadt instellingen aan hun docenten en studenten er zo snel mogelijk bij te betrekken, als ze hun onderwijs op de schop willen gooien.

'De meeste onderwijsvernieuwingen mislukken omdat ze gebaseerd zijn op een filosofie of een modieus uitgangspunt, in plaats van op feiten', stelt Paul Kirschner, emeritus hoogleraar onderwijspsychologie aan de Open Universiteit. 'Daarbij worden ze vaak meteen grootschalig toegepast. De commissie-Dijsselbloem zei niet voor niets: je moet kleinschalig beginnen en het rustig opbouwen.'

Er is niets mis mee dat onderwijsinstellingen hun curriculum aanpassen, zodat opleidingen beter aansluiten op het steeds veranderende werkveld, zegt Symen van der Zee. Hij is lector onderwijsvernieuwing bij Hogeschool Saxion in het oosten van het land. 'Als het maar doordacht gebeurt.'

Het gaat volgens hem mis als schoolbesturen te snel willen of één onderwijsvisie op al hun opleidingen willen toepassen. Om die reden paste het bestuur van Saxion een geplande onderwijsvernieuwing onlangs aan, nadat de medezeggenschapsraad zich hierover had uitgesproken.

Het bedrijf Netherlands Quality Agency (NQA), dat begin 2019 de gezamenlijke Juridische Hogeschool (JHS) van Fontys en Avans kwam beoordelen, drukte de leiding op het hart voorzichtig te zijn met nieuw onderwijs. De JHS, die hoog stond aangeschreven onder rechtenstudenten, scoorde op tien van de elf criteria een goed. 'Verander niet ineens alles', luidde een van de aanbevelingen. Een andere: 'Medewerkers zijn je kapitaal, betrek ze (meer) bij het veranderproces.'

Goeroe-achtig type

In 2015 verscheen *Bouwstenen voor High Impact Learning*, van de Belgische hoogleraar Filip Dochy. Het boek is gebaseerd op '25 jaar wetenschappelijk onderzoek naar leren'. Effectief leren bestaat volgens Dochy uit '70 procent interactie en teamwork, 20 procent zelfstudie en 10 procent formele instructie'. Studenten zijn eigenaar van hun leerproces en moeten hier met zelf geformuleerde leerdoelen invulling aan geven.

Dochy's verhaal sloeg aan. De hogescholen Saxion, Avans en Fontys lieten hem meermaals opdraven om docenten te inspireren. Wie meer wilde, kon via de HILL Academy lesmateriaal bij Dochy afnemen, of zijn medewerkers ('HILL certified trainers') inhuren voor lezingen en trainingen.

In maart 2021 maakte Marscha, docent aan de Juridische Hogeschool, voor het eerst kennis met Dochy tijdens een online-studiedag. Ze zag een charmante man, 'een goeroe-achtig type'. Uit vrees voor haar baan wil ze alleen onder een gefingeerde naam haar verhaal doen. In de maanden daarop nam Marscha verplicht deel aan trainingen van de Belg, omdat de directie HILL in het nieuwe studiejaar wilde invoeren. Zes maanden later deed. De paniek bij haar nam toe: ze kon geen chocola maken van de uitleg. 'Het was een grote open-deurenschouw, met Engelse termen als *learner agency*. Dochy rekende af met hoorcolleges en instructies, maar ondertussen zaten wij wel uren achtereen naar hem te luisteren.'

Toen ze in september 2021 als een van de zeven docent-coaches door de open leerruimte liep, had ze geen idee wat er van haar werd verwacht. Ook de studenten waren zoekende: de vragen die ze Marscha stelden, gingen doorgaans niet over de lesstof, maar over de processen eromheen, zoals het uploaden van documenten. 'Dit leverde aan het einde van de rit prachtig ingeleverde portfolio's op, die inhoudelijk kant noch wal raakten.'

De tien (oud-)docenten die *de Volkskrant* voor dit verhaal

Fontys

→ VERVOLG VAN
PAGINA 13

sprak, komen van verschillende instituten. Onafhankelijk van elkaar spreken ze van een ondoordachte en rap doorgevoerde onderwijsmethode, die volledig is toegespitst op HILL. Zelfs de gebouwen zijn 'HILL-proof' gemaakt: gangen met klaslokalen hebben plaatsgemaakt voor dynamische 'landschappen' met hippe namen als Atelier, Crowds of Open ICT Lab.

De docenten zien tot hun frustratie studenten doorstromen die nauwelijks kennis hebben opgedaan. Ze hebben met een praktijkopdracht brokjes informatie bij elkaar verzameld, maar zijn niet in staat die in een bredere context te plaatsen. De tentamens oude stijl, gericht op het toetsen van kennis, zijn grotendeels afgeschaft.

De beoordeling – gebaseerd op het staven van leerdoelen – is een stuk subjectiever geworden, merken de docenten op. Een voorbeeld, van de JHS: 'Een student past het recht volledig toe.' Marscha: 'Het is volstrekt onduidelijk wat de norm hiervoor is, dus niemand weet hoe dit voldoende kan worden aangetoond. Het gevolg is dat studenten ongelijk worden beoordeeld. Want wat docent A volledig vindt, hoeft voor docent B niet het geval te zijn.'

Docent Hanno Bakkeren, die zes jaar economie gaf aan de opleiding journalistiek, zag hoe de focus steeds meer verschoof van kennis en kunde naar vaardigheden als reflecteren. 'Ik werd gek van de twintig pagina's tellende verslagen waarin studenten verantwoording moesten afleggen over hun zwakke punten. Gebruik die tijd liever om gedegen research te doen, dacht ik dan. Of om een fatsoenlijk artikel te schrijven.'

Het nieuwe onderwijs vergroot volgens Bakkeren de kans op ongelijkheid, omdat de studenten uit sociaal-economisch zwakkere gezinnen meer risico lopen om af te haken. 'Of studenten een goed interview kunnen afnemen, hangt af van wat ze zelf aan kennis meebrengen. Als hun ouders thuis nooit een krant lezen of nooit een gesprek voeren over maatschappelijke onderwerpen, missen ze belangrijke bagage.' Bakkeren vertrok in de zomer van 2022 bij Fontys, omdat hij zich niet kon vinden in de onderwijsvernieuwing.

Ook onder studenten is er weerstand. De nieuwe onderwijsmethode leek 'super slecht voorbereid', zegt de 18-jarige Iris van Lokven, die in 2021 koos voor een opleiding aan de Juridische Hogeschool. Ze wist toen nog niet dat ze te maken zou krijgen met een nieuwe onderwijsmethode.

Op de (online) open dag werd hier nog niets over gezegd, herinnert ook student Rick Andri (23) zich – hij zit inmiddels in zijn tweede jaar rechten. Pas in de kennismakingsweek op school kregen studenten te horen dat de rechtenopleiding het 'helemaal anders' ging doen.

Van Lokven merkte dat veel docenten en studenten 'een beetje in de war en geïrriteerd' waren. 'Ik had juist voor rechten gekozen, omdat dat veel theorie is en weinig creativiteit, maar op de Juridische Hogeschool kreeg ik te horen dat ik ook vlogs moest maken.' Ze probeerde nog snel over te stappen naar de Hogeschool Arnhem Nijmegen. Toen dat niet lukte, maakte ze noodgedwongen haar eerste jaar af en vertrok alsnog naar de HAN.

Verkrachting studente

Toch waren het niet de nieuwe lesroutines of de nieuwe wijze van beoordelen die de onvrede onder de Fontys-docenten in oktober 2022 tot een uitbarsting brachten. Dat deed het nieuws dat Filip Dochy in België was veroordeeld tot 54 maanden celstraf wegens de verkrachting van een studente in de zomer van 2016. De rechter beschreef hem als een 'manipulator' en een 'seksueel roofdier'. Zijn slachtoffer ondernam meerdere zelfmoordpogingen.

De veroordeling overviel de top van Fontys – en dat riep vragen op. Al snel bleek dat het strafrechtelijk onderzoek naar Dochy al liep toen hij in Nederland de boer op ging met zijn on-

De docenten zien tot hun frustratie studenten doorstromen die amper kennis hebben opgedaan

derwijsmethode. De KU Leuven zette hem in september 2018 op non-actief, maar een maand later sprak Dochy in Tilburg docenten van Fontys toe over zijn zeven 'bouwstenen'. Hoe kon dat?

Daags na het nieuws over de veroordeling liet Fontys weten dat het alle banden met Dochy en zijn HILL-instituut verbrak. Wel hield het bestuur vast aan zijn onderwijsmethode, omdat die volgens de hogeschool los stond van het strafbare feit dat hij heeft gepleegd.

Het was de druppel voor docent toegepaste psychologie Tina ten Bruggencate. In de herfstvakantie kon ze zich niet meer inhouden en schreef alle frustratie van zich af over HILL én over hoe de Fontys-top omgaat met de kritiek daarop: 'Bouwstenen als urgentie, hybride leren en zelfmanagement. Je kunt er niet op tegen zijn, net zoals je niet tegen wereldvrede kunt zijn.'

Het opiniestuk verscheen op Fontys' nieuwsplatform *Bron* en onttekende een stroom aan reacties van

ven. Ze heeft pas sinds september 2022 zitting in de top van de hogeschool, als portefeuillehouder onderwijs en onderzoek. Hoe en waarom Fontys koos voor HILL, kan Steenbruggen niet precies reconstrueren. Ze weet niet exact hoeveel instituten de methode toepassen, hoeveel trainingen Dochy en zijn medewerkers hebben gegeven en wat de invoering van HILL heeft gekost.

Het overzicht ontbreekt, zegt ze, omdat HILL niet moet worden gezien als de vaste onderwijsmethode van Fontys. Al in 2018 heeft de hogeschool vijf uitgangspunten van leren gepresenteerd, die onder meer propageren dat studenten zo veel mogelijk leren 'in een realistische werkomgeving' en hun talenten 'maximaal ontwikkelen'.

'Met HILL heeft Dochy hier een handig strikje omheen gedaan', zegt Steenbruggen, in haar kantoor op de campus in Eindhoven. 'We werken al sinds 2000 met High Impact Learning en Dochy heeft daar een I aan toegevoegd, High Impact Learning that Lasts.' Volgens het bestuurslid hebben opleidingen 'behoorlijk wat vrijheidsgraden' om hier op eigen wijze invulling aan te geven.

Of dit van de HILL Academy mag, is onduidelijk. Het tweekoppige 'International Team' dat resteert na de veroordeling van Dochy – bestaande uit zijn zoon Wibran Dochy en Mien Segers – wil geen commentaar geven. Segers, hoogleraar *educational research and development* bij de Universiteit Maastricht, meldt aan de telefoon dat ze 'uit principe geen journalisten te woord staat'. Dat was al zo vóór Dochy's veroordeling, zegt ze desgevraagd, waarna ze het gesprek abrupt beëindigt.

Op de geluiden dat veel docenten vertrekken, reageert bestuurslid Steenbruggen gelaten. Op bepaalde plekken, zoals de Juridische Hogeschool, is volgens haar inderdaad sprake van 'een fors verloop'. Maar, zo zegt ze ook: het heeft geen moeite gekost om die plekken weer in te vullen. 'Dat klinkt als afval en zo bedoel ik het absoluut niet.'

Docenten hebben alle ruimte om hun mening te verkondigen, benadrukt Steenbruggen. Ze gelooft niet dat er veel onvrede is onder docenten. 'Mijn ervaring tot dusver is dat we hier te maken hebben met hoogopgeleide en eigenwijze mensen die zich echt wel roeren. Ik kan me niet voorstellen dat de club die niks durft te zeggen heel groot is.' Dat docenten geen inspraak hebben gehad bij de invoering van HILL, klopt volgens haar niet. 'Het onderwijs is echt samen vormgegeven en breed besproken in gremia als medezeggenschapsraden en opleidingscommissies.'

Steenbruggen houdt geloof in het nieuwe onderwijs. 'We zien zelfs studenten die naar de universiteit van Tilburg zijn gegaan weer terugkeren, omdat het onderwijs dat daar wordt gegeven toch niet zo hun ding is.' De scherpe randjes zullen er vanzelf vanaf gaan, denkt ze. 'Veranderingen kosten tijd. Het weer is van vandaag en zegt niets over het klimaat op de langere termijn.'

Oude opdrachten

Opvallend genoeg heeft de Juridische Hogeschool van Fontys en Avans ruim een jaar na de invoering gehoor gegeven aan de kritiek van docenten op HILL. Tijdens een studiedag na de herfstvakantie, kwamen ze tot de gezamenlijke conclusie dat studenten met deze methode te weinig basiskennis krijgen bijgebracht in het eerste jaar.

Tot verbazing van docent Marscha stemde het managementteam in met het plan om oude opdrachten van stal te halen, afkomstig uit het pre-HILL-tijdperk. 'Die dinsdag is door een groep docenten onderwijs bedacht dat de maandag daarop gegeven moest worden. Ik denk niet dat dit mogelijk was geweest als Dochy niet was veroordeeld.'

Ook op de ict-opleiding zijn aanpassingen gedaan, zegt Alexander van Dam. Om tegemoet te komen aan docenten die het nieuwe gebouw als 'te prikkelrijk' ervaren, heeft de directie op enkele ramen plakfolie laten plakken, kan de intensiteit van de verlichting in sommige ruimten worden aangepast en zijn er 'roomdividers' gekomen in de vorm van stellingkasten met planten.

De invoering van nieuw onderwijs heeft Van Dam al met al pijn gedaan. Pas sinds kort is hij, na meer dan een jaar, weer hele dagen aan het werk. Hij vindt het niet te verkroppen dat hij door zijn kritiek is weggezet als iemand die tegen onderwijsvernieuwing is, terwijl hij daar continu mee bezig is. Dat kan ook niet anders: zijn vakgebied, ict, is doorlopend in ontwikkeling. 'Maar dat betekent nog niet dat alles wat we vroeger deden slecht is. Ik hoop dat we daar op een constructieve manier over kunnen blijven praten.'

Ondanks al zijn twijfels, blijft hij Fontys trouw. 'Ik zit daar om studenten te helpen, ik geef niet zomaar op.'

■ Heeft u meer informatie naar aanleiding van dit verhaal? Mail dan naar onderzoek@volkskrant.nl.

andere docenten. Veel collega's herkenden zich in haar verhaal en vonden bijvoorbeeld dat jonge studenten niet zo veel vrijheid moeten krijgen als de methode-Dochy voorschrijft. Sommigen zagen kansen voor HILL, maar pas bij studenten die al wat verder zijn gevorderd in de opleiding. Ook voorstanders roerden zich: zij vinden dat de kritische docenten niet met hun tijd meegaan en HILL verkeerd interpretern.

De kritiek die tot dan binnenskamers werd geuit, had de buitenwereld bereikt. Het Fontys-bestuur voelde zich genoodzaakt publiekelijk te reageren op de onrust. 'Er bestaat nu eenmaal geen methodiek met slechts voordelen en geen nadelen', schreef bestuursvoorzitter Joep Houterman in november 2022. Hij zei 'een goed gesprek over onze visie op onderwijs' toe te juichen.

De *Volkskrant* wilde graag in gesprek met Houterman, maar kreeg in plaats daarvan per mail een paar korte antwoorden van Fontys terug. Toen de krant alsnog aandrong op een gesprek, werd bestuurslid Arian Steenbruggen naar voren gescho-

Al snel bleek dat het onderzoek naar Dochy al liep toen hij in Nederland de boer op ging met zijn onderwijsmethode